

رخت جدید بر تن شهر

افخمی‌راد-ظریفیان

این روزها آخرین مراحل آماده‌سازی و جانمایی آثار جشنواره هنرهای شهری مشهد در حال پیگیری است تا شهر در آغاز سال جدید که با ایام ماه مبارک رمضان نیز هم‌زمان شده است رخت نو بر تن کند و سیمایی زیبا و فضایی شاد را برای زائران و مجاوران امام‌رضا^(ع) فراهم آورد. جشنواره هنرهای شهری مشهد نوروز ۱۴۰۲ در بخش‌های هنرهای تعاملی شهری، آثار و آدین‌های نوری، شهرآرایی، دیوارنگاری، نمایش و سرود و هنرهای مردمی در سه محور اصلی نوروز (تجلی هویت ملی)، ماه مبارک رمضان (تجلی نشاط معنوی) و امام‌رضا^(ع) (تجلی هویت دینی) برگزار شده تا در گامی رو به جلو بتواند فضای متفاوتی در عرصه هنر شهری پدید آورد. ما در این گزارش به سراغ برخی از هنرمندان حاضر در این رویداد رفته‌ایم و از آن‌ها درباره آثارشان و تفاوت‌های این رویداد با سالیان گذشته پرسیده‌ایم.

اجرای نقاشی در یک بوم وسیع

محمود حضرتی، از شرکت‌کنندگان بخش نقاشی دیواری، اثری را با محوریت امام‌رضا^(ع) برای اجرا در شهر طراحی کرده‌است. او از دانشگاه تهران مدرک فوق‌لیسانس نقاشی دارد و از سال ۱۳۸۷ با سازمان زیباسازی تهران همکاری داشته است و چندسالی می‌شود که طرح‌هایش را به شهرداری مشهد نیز ارائه می‌کند. حضرتی در طرح امسال خود که در جشنواره هنرهای شهری پذیرفته شده از هنر خوش‌نویسی و المان‌های مرتبط با امام‌رضا^(ع) و همچنین نقش‌مایه‌های ایرانی بهره گرفته‌است. او درباره اجرای نقاشی دیواری در شهر می‌گوید: هنرمندان نقاش، معمولاً آثارشان را در نگارخانه‌های تاریک ارائه و در معرض دید افراد خاصی قرار می‌دهند. اما وقتی این آثار از نگارخانه‌ها خارج می‌شوند و به شهر می‌آیند، همه مردم آن‌ها را می‌بینند و با کارها ارتباط برقرار می‌کنند. این هنرمند جشنواره هنرهای شهری را اتفاق مثبتی می‌داند که بوم وسیعی را در اختیار هنرمند قرار می‌دهد تا اثرش را به عموم مردم نشان دهد. حضرتی درباره ضعف‌های جشنواره هنرهای شهری مشهد نیز می‌گوید: شهرداری تهران چندی پیش جلسه‌ای برگزار کرد و قیمت سفارش اثر را افزایش داد تا هنرمندان انگیزه بگیرند ولی در مشهد هنوز این اتفاق رخ نداده‌است. در واقع فاصله قیمتی زیادی برای سفارش آثار میان مشهد و تهران وجود دارد، به‌طوری‌که حتی افرادی از حضور در جشنواره مشهد انصراف دادند. البته شهرداری مشهد پیگیر اجرای آثار است. این اتفاق در تهران وجود ندارد و خود هنرمند باید پیگیر اجرای اثرش باشد.

آثاری برای کودکان

پریسا عطاپور به همراه سمیه شریفی‌پور طراحی یادمان‌های پهنه کودک واقع در لچکی میدان جانپاز را برعهده داشته‌است. در این پهنه، المان یازده حیوانی که منقرض شده‌اند یا در خطر انقراض قرار دارند در کنار هشت گل در حال انقراض به نمایش در خواهد آمد. به گفته عطاپور پهنه کودک از چهار فاز تشکیل شده‌است. فاز اول ورودی و عرصه نشستن است که کودکان از طریق یک دوربین می‌توانند گل‌ها را ببینند. فاز دوم به حیوانات اختصاص دارد. همچنین در این فاز روی زمین، بازی‌هایی برای کودکان طراحی شده‌است. در فاز سوم چهار خانه و برجک - که طرح‌هایشان برگرفته از خانه‌های تاریخی یا بناهای قدیمی مانند کاخ خورشید و آپادانا و ورودی تخت جمشید است- قرار گرفته‌اند. در بخش چهارم دیوار تعاملی با تصویر همه حیوانات در کنارهم طراحی شده‌است. عطاپور درباره اجرای پهنه کودک نیز می‌گوید: در پهنه کودک دست من به عنوان طراح باز بود که در یک حوزه محتوایی و برای یک گروه سنی مشخص دست به طراحی آثار مختلف بزنم، اتفاقی که انسجام میان طرح‌ها را بیشتر کرد و همچنین باعث شد بتوانم مفاهیم بیشتری را انتقال دهم. به نظر او باید تجمعی بودن المان‌ها در سال‌های آینده بیشتر شود. این هنرمند با اشاره به نگاه ارزشمند جشنواره امسال به کودکان خاطرنشان می‌کند: در سال‌های گذشته المان‌هایی که با تم کودکانه در شهر جانمایی می‌شد، هیچ بار محتوایی نداشتند اما امسال اتفاق مثبتی رخ داد و مکانی ویژه برای المان‌های کودک در نظر گرفته شد. البته بهتر است که برای سال‌های آینده بخش کودک به جشنواره اضافه شود تا بتوان در محورهای مختلفی مانند هویت ملی، همدلی و مسئولیت‌پذیری کار ارائه داد. او درباره چالش‌های جشنواره هنرهای شهری مشهد نیز می‌گوید: در مشهد به آثار مفهومی کمتر توجه می‌شود که این اتفاق بسیار آسیب‌زننده است. البته در جشنواره امسال نسبت به سال‌های گذشته به محتوا و مفهوم بیشتر اهمیت داده شد که این روند باید ادامه‌دار باشد.

المان‌های نوری برای ساعات بعد از افطار

رضا ظهیر فاضلی هم هنرمند جوان دیگری است که امسال برای اولین‌بار با المان نوری «ابر رحمت» در جشنواره هنرهای شهری مشهد شرکت کرده‌است. او درباره این اثر می‌گوید: ابری است که با حباب‌های لامپ کم‌مصرف درست می‌شود. محتوای این اثر فرهنگ‌سازی درباره کاهش مصرف برق است. این اثر در بوستان کوهسنگی نصب می‌شود. او بیان می‌کند: این المان در زمان‌های بعد از افطار جلوه خیلی زیبایی دارد و می‌تواند خستگی روزه گرفتن را برای کسانی که از آن بازدید می‌کنند برطرف کند. به نظر این هنرمند دارای کارشناسی ارشد طراحی شهری نیز تعاملی شدن جشنواره در سال‌های اخیر جلوه بهتری از کارهای عیدانه را در مشهد ارائه کرده‌است. ظهیر فاضلی، انتقاداتی هم به اجرای جشنواره دارد و در این باره خاطرنشان می‌کند: جلسات توجیهی را از ابتدا با حضور کارشناسان برگزار می‌کردند اما در نهایت کارشناسان نبودند که تصمیم‌گیرنده بودند. برای مثال ما طرحی ارائه می‌کردیم که از نظر همه کارشناسان مورد تأیید بود اما داوران آن را رد می‌کردند. این چندان جالب نبود و باعث می‌شد مسیر دوباره‌ای را طی کنیم.

تعاملی شدن المان‌های بهاری، اتفاق مهم سال‌های اخیر

ملیحه هادی‌زاده هنرمند ۳۴ساله مشهدی است که از سال ۸۸ تاکنون هرسال در جشنواره هنرهای شهری استقبال از بهار مشهد شرکت کرده‌است. او از «تعاملی شدن» المان‌های بهاری به‌عنوان بهترین اتفاقی نام می‌برد که در سال‌های اخیر رخ داده‌است. او می‌گوید: سال‌های ابتدایی، فقط المان‌های بزرگ‌نمایی شدند که بیشتر جنبه زیبایی شهری داشتند، کار می‌شدند. در چند سال اخیر تلاش شده‌است که المان‌هایی کار شوند که مردم بتوانند با آن‌ها از لحاظ محتوایی هم ارتباط برقرار کنند. برای مثال حرکتی داشته باشند و فقط برای این نصب نشده باشند که شهروندان با آن‌ها عکس یادگاری بگیرند. هادی‌زاده یکی اثر تعاملی در جشنواره امسال دارد که درباره آن توضیح می‌دهد: من رباتی را طراحی کرده‌ام که نوعی ماشین حساب است و کودکان می‌توانند با آن محاسبات ساده را انجام دهند. این هنرمند اضافه می‌کند: این تغییر در مخاطبان هم اتفاق افتاده‌است. وقتی آن‌ها خودشان بتوانند با یک المان کار کنند ارتباط بیشتری با آن می‌گیرند و به همان نسبت وقتی که پای آن المان می‌گذارند بیشتر است. امسال المان‌هایی طراحی شده‌اند که وسیله بازی کودکان هستند و ساعت‌ها آن‌ها را سرگرم می‌کنند. او می‌افزاید: در دنیا نیز المان‌ها به شکل تعاملی در شهرها به کار می‌روند و در زیباسازی شهری نیز نقش مهمی دارند. هادی‌زاده مشهد را بهترین شهر ایران از نظر برگزاری جشنواره هنرهای شهری استقبال از بهار می‌داند و می‌گوید: هر سال زائران و شهروندان مشهد در ایام نوروز شور و هیجان زیادی را به واسطه المان‌های بهاری تجربه می‌کنند، به گونه‌ای که نزدیک شب عید از کوچک و بزرگ منتظر رونمایی المان‌ها هستند. هادی‌زاده امسال در چند بخش جشنواره آثار دارد، از جمله در بخش زیباسازی نرده‌ها و قفس‌ها طرحی با نام «رو به آسمان» را در میدان بسیج، خیابان احمدآباد، میدان شهدا و پل جمهوری اسلامی اجرا می‌کند. در بخش زیباسازی عرشه‌پل‌ها و پایه‌ها نیز طرح «جام‌نور» را در زیرگذر شهید گمنام و طرح «دروازه بهشت» را در پل جمهوری اسلامی اجرا می‌کند. همچنین در بخش سازه‌های شهری اثر «طاق بهاری» را در ورودی کوهسنگی، جنب پل شهید ناصری اجرا می‌کند. «گنجشک» طرح دیگری از هادی‌زاده‌است که در بخش تزئین درختی در میدان ۱۷ شهریور اطراف بازارها و سراها اجرا می‌شود. او پل‌های عابر پیاده زیادی را نیز با طرح «پله بهاری» برای عید تزئین می‌کند، از جمله در پل‌های عابر پیاده بولوارهای پروین اعتصامی، رسالت، فردوسی، سجاد، وکیل‌آباد، مدرس، کوثر و همچنین روبه‌روی بیمارستان رضوی. او در بخش سقف‌های رنگی هم حضور دارد و طرح «سایبان رنگی» را در شلوغ‌بازار و جلوخان آرمگاه فردوسی اجرا می‌کند.

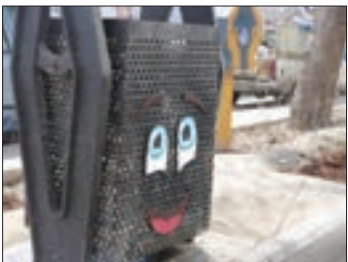
نقش‌یزدان مسکنیان/شهرار

المان‌های امام‌رضایی جای کار بیشتری دارند

راضیه صدیف هنرمند دیگری است که که از سال ۹۰ هرسال در جشنواره شرکت کرده‌است. او المان «حصیر» را در پل قائم^(ع) و المان «انعکاس نور» را در چهارراه نخریسی و تقاطع ملاصدرا و احمدآباد و المان «مارپیچ نور» را در زیرگذر پارک ملت، در بخش سازه‌های شهری در دست کار دارد. در بخش سقف‌های رنگی نیز طرح «بافت گلدار» را در گذر کتاب گلستان، ورودی مترو چهارراه احمدآباد، داخل راهروی متروی اول بولوار امامت کار می‌کند. در بخش دیوارها و ساختمان‌ها طرح «شاخه بهاری» را در بولوار مصللا و خیابان آخوندخراسانی اجرا می‌کند. همچنین در بخش عرشه پل‌ها و پایه‌ها طرح «ستون رنگ» را در پل استقلال اجرا می‌کند. در بخش ریزنگاره‌ها نیز طرح «سنگ بهشت» را در میدان پرواز اجرا می‌کند. او درباره یکی دیگر از آثارش می‌گوید: یکی از کارهایم با عنوان «خانواده ایرانی» در چهارراه کلاهدوز نصب می‌شود. این اثر یک شهر است که از دل یک فرش بیرون آمده‌است. همه خانه‌هایش با نقوش فرش درست شده‌است و آدم‌ها و حیوانات آن همه از دل فرش بیرون آمده‌اند، مانند پرنده‌هایی که از قوم‌های مختلف عشایر و ترکمن هستند و آدمک‌هایی که به‌صورت مبتدی بافته شده‌اند و از فرش بیرون آمده‌اند و یک خانواده ایرانی را تشکیل داده‌اند. یک خانواده که دور هفت‌سین هستند. صدیف نیز پیشرفت جشنواره را نسبت به سال‌های ابتدایی در تعاملی شدن المان‌ها می‌داند و می‌گوید: اوایل فقط بزرگ‌نمایی داشتیم. یک مدت بیشتر رویکرد کارهای مجسمه‌ای بود و الان بیشتر کارهای تعاملی و کارهایی است که مردم بیشتر با آن‌ها ارتباط برقرار کنند و این نکته مثبتی است که نشان می‌دهد جشنواره خیلی حرفه‌ای‌تر شده‌است. او ادامه می‌دهد: نکته مثبت دیگر افزایش المان‌های گل است. مردم همان‌طور که با خودرو در خیابان عبور می‌کنند می‌توانند از زیبایی گل‌ها لذت ببرند. باکس‌های زیبایی نیز برای گل‌ها طراحی شده‌اند که به زیبایی بصری شهر می‌افزایند. به نظر این هنرمند جشنواره باید پیش‌ازاین درباره امام‌رضا^(ع) کار کند. او همچنین می‌گوید: این جشنواره تأثیر زیادی در شوروحال عیدانه مردم دارد، به‌ویژه در کارهایی که در لچکی‌ها اجرا می‌شوند و پیاده‌روهایی عریض دارند. مردم می‌توانند توقف کنند و با آن‌ها وقت بگذرانند. این‌ها اتفاقات مثبتی هستند، به‌اندازه‌ای که اگر در ایام نوروز نباشند گویی که شهر مرده‌است. او می‌گوید: پیشنهادم این است که کارها دسته‌بندی شوند. برای مثال بخش کودک جای کار زیادی دارد. به نظرم خیلی خوب است که پهنه‌های بیشتری را برای این بخش در نظر بگیرند. برای مثال بوستان‌هایی را برای کودکان انتخاب کنند و المان‌های خاص این گروه آنجا اجرا شوند. اینکه وسط میدان یک اثر کودک قرار بگیرد، خیلی مناسب نیست.

آموزش فرهنگ شهروندی به کودکان

مهلا برایان هنرمند جوان مشهدی است که امسال برای اولین‌بار در جشنواره استقبال از بهار مشهد شرکت کرده‌است. او که اکنون دانشجوی رشته مجسمه‌سازی دانشگاه نیشابور است می‌گوید: از طریق فراخوان شرکت کرده‌ام و یک اثرم پذیرفته شده‌است. او ادامه می‌دهد: تاکنون تجربه این جشنواره را نداشتم و طرحی را که تصویرسازی کرده بودم به‌صورت اتفاقی روی سطل‌های زباله تلفیق کردم. این طرح با اینکه طرح اصلی من نبود، تأیید و در ادامه با کمی تغییرات ساده‌سازی شد. طرح او با عنوان «جان‌بخشی» زینت‌بخش سازه‌های شهری مانند سطل‌های زباله در بولوارهای امت، توس و طبرسی دوم است. این هنرمند می‌گوید: من می‌خواستم طرحم با کودکان و نوجوانان ارتباط خوبی برقرار کند. بزرگ‌ترها تا حدودی می‌دانند که نباید زباله را در شهر رها کنند ولی برای کودکان لازم است که یادآوری شود. در واقع می‌خواستم این آموزش از طریق هنر باشد تا آن‌ها را به این کار تشویق و ترغیب کند. او درباره تأثیری که جشنواره هنرهای شهری استقبال از بهار در حال‌وهوای مردم می‌گذارد می‌گوید: اولین روبه‌رویی زائران با شهر است. مردم وقتی شهر را زیبا ببینند، انرژی مثبت دریافت می‌کنند و این در نگاهشان به مشهد خیلی تأثیر دارد.

نصب تابلو راهنما برای آثار تعاملی

عفت بهار حدود دوازده سال می‌شود که در جشنواره هنرهای شهری مشهد حضور دارد. او برای نوروز ۱۴۰۱ هم المان تعاملی «آمد بهار جان‌ها» را طراحی کرده‌است. این المان که در بوستان امت جانمایی شده، یک سازه به شکل روانه‌است که با چرخاندن یک دسته‌بال‌هایش بالا و پایین می‌رود. به گفته بهار در این المان یک تکنیک مکانیکی ساده به کار گرفته شده‌است که کودکان می‌توانند با الگوبرداری از آن، سازه‌ای مشابه را برای خود بسازند. این هنرمند اضافه‌شدن آثار تعاملی به جشنواره هنرهای شهری را اتفاقی ویژه می‌داند و می‌گوید: مردم با آثار تعاملی ارتباط بهتری برقرار می‌کنند و حتی برای استفاده از برخی المان‌ها در صف منتظر می‌مانند، به‌ویژه که رایگان می‌توانند از این آثار استفاده کنند. او پیشنهاد می‌دهد: بعضی اوقات مردم متوجه نمی‌شوند اثری تعاملی است و از کنارش می‌گذرند. ازاین‌رو بهتر است که تابلوهای راهنمایی در کنار آثار تعاملی درنظر گرفته شود. عفت بهار برای بخش آدین‌بندی هم اثری ارائه کرده‌بود که رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اما به مرحله اجرا نرسیده‌است. او در این باره توضیح می‌دهد: متأسفانه برخی آثار داوری و تأیید می‌شوند ولی مکانی برای نصب آن‌ها در شهر وجود ندارد. در واقع اینکه بعد از اتمام داوری، باید به دنبال مکانی برای نصب اثر باشیم یکی از نکات منفی جشنواره‌است. متأسفانه مکانی برای اثر من هم «باوجود کسب رتبه دوم- پیدا نشد و حذف شد. این هنرمند با اشاره به به‌سرقت رفتن برخی آثار دوره‌های گذشته جشنواره، درخواست می‌کند برای جلوگیری از این اتفاق تدابیری توسط دبیرخانه اتخاذ شود.

المان‌های نوروزی و کاهش استرس‌های روزمره

اسفندیار نوروززاده هنرمند اهل قزوین است که امسال برای دومین‌بار در جشنواره هنرهای شهری مشهد شرکت و دیوارنگاری با عنوان «گلدان ضریح» را اجرا کرده‌است. او سال گذشته نیز در همین بخش از جشنواره هنرهای شهری مشهد حضور داشت. نوروززاده درباره دیوارنگاری امسالش توضیح می‌دهد: این اثر براساس نمادها و المان‌هایی طراحی شده‌است که در حرم مطهر وجود دارند، به‌ویژه از نقوش کاشی کاری سنتی حرم. از نظر رنگ‌بندی نیز از رنگ‌های سنتی مانند فیروزه‌ای، سرمه‌ای و زرشکی که در نقوش حرم مطهر وجود دارند استفاده شده‌است. او کارشناس ارشد گرافیک و مدرس دانشگاه‌ها و مدارس است و به غیر از مشهد در جشنواره هنرهای شهری شهرهایی مانند قم، تبریز، کرج، تهران و کرمان هم شرکت کرده‌است. این هنرمند می‌گوید: توقع ما از شهر مشهد به‌ویژه از نظر مالی خیلی بیشتر از شهرهای دیگر است. اما آثاری که به جشنواره می‌رسند آثاری از نظر زیبایی‌شناسی قوی هستند و این به دلیل داورانی است که نظر کارشناسی خود را روی کارها اعمال می‌کنند. باین‌حال جای تابیوگرافی و خوش‌نویسی و نقاشی خط در این جشنواره خالی است و به نظرم جا دارد که مدیران بخشی را برای آن در نظر بگیرند. او خاطرنشان می‌کند: مدیران شهری در شهرهای بزرگ، به غیر از مشهد به هنرهای شهری خیلی نمی‌دهند، درحالی‌که زیبایی بصری در ایجاد شور و نشاط شهروندان تأثیر می‌گذارد و می‌تواند خمودگی و افسردگی‌ها را کاهش دهد. با توجه به اینکه انسان امروزی دغدغه‌های زیادی در زندگی دارد، زیبایی شهر می‌تواند بخشی از آن دغدغه‌ها را برطرف کند و به انسان انرژی مثبتی بدهد. این موضوع در مشهد که زائران زیادی در نوروز به آن مشرف می‌شوند اهمیت بیشتری دارد و وظیفه مدیران شهری این است که به آن توجه بیشتری داشته باشند.